

EGY LETT KÖLTŐ A MAGYAR '56-RÓL

Ojārs Vācietis (1933–1983) összes műveinek utolsó, 2002-ben megjelent 10. kötete tartalmazza a költő levelezését, amiből a Karogs című folyóirat közölt válogatást (2002/11, 50–74). Innen való az alábbi, 1956. október 30-án kelt levél. 23 éves írója, akit a szovjet kritika „a lett Jevtusenkoként” emlegetett, de elementáris tehetsége okán bátran nevezhetnénk „a lett József Attilának”, s akinek néhány hónappal azelőtt jelent meg első önálló verseskönyve, Moszkvából küldte haza, Rigába, egy bizonyos Dzidra Ķigure-Nīmane nevű könyvtárosnő ismerősének. Nemcsak azért lehet érdekes, mert újólag rávilágít arra, hogy '56 milyen alapvető szerepet játszott sok kelet-európai értelmiségi ifjonti hitének az összeomlásában, hanem azért is, mert segít megmagyarázni Vācietis pályájának eseményeit: azt, hogy kiábrándult saját, addigi verseiből; azt, hogy 1957-ben utolsó éves bölcsészhallgatóként kimaradt a rigai egyetemről; azt, hogy 1962-től a párt négyéves szilenciummal sújtotta; azt, hogy később egy kötetnyi verset fordított József Attilától, akiben szellemi elődjét-rokonát tisztelte. (Emiatt a lett azon kevés nyelvek egyike, amelyen József Attila „szól”.)

Dzidra,

ezek szerint megkaptad a kötetem. Most is azt mondom, hogy nincs minek tetszeni benne. Kevés kivételtől eltekintve nekem magamnak is felfordul a gyomrom ezektől a versektől. Ilyeneket bárki írhat, aki tud rímelni és van ritmusérzéke. Nem lenne evvel az egésszel semmi baj, azonban... és Neked erről beszélhetek, Te megérted, és nem fogod azt mondani, hogy megörültem. Most könnyebb meghalni, mint üres verseket írni. Már tudod, mi történt Lengyelországban, de nyilván nem tudsz mindent arról, ami Magyarországon lejátsszódik. Olyan dolgok, amelyek legyenek bárhol is a földön, nem lehetnek tőlünk távol, s amelyek iránt egyetlen ember sem maradhat közömbös. A mi újságjaink *hazudnak*. A rádiónk – hazudik. Szégyentelenül, a legcsekélyebb lelkiismeret-furdalás nélkül. Azt mesélik nekünk, hogy Magyarországon ellenforradalmi felkelés tört ki. Hülyeség. A kis magyar nép mindössze hatmillió (sic!). Tegnapelőtt több százan estek el közülük, s több ezren megsebesültek. Ma több ezren estek el, s több mint egymillió a sebesült. A mi legyőzhetetlen hadseregünk tankokkal, ágyúkkal és a 20. század minden modern fegyverével pusztítja azokat, akik... nem, ez maga a borzalom. Gyerekek, nők, öregek, s igaz, felfegyverzett emberek is, szemben a tankokkal, nehéztűzérséggel, repülőkkal. Ez történt 1956. október 26-a és 30-a között.

Milyen boldog lennék, ha meghalhatnék Budapest barikádjain. Persze nagy erővel őrzik a határokat, nehogy ez bekövetkezessen. Magyarországra nem lehet eljutni, se Bulgárián, se Csehszlovákián keresztül.

Dzidra, mit írjon az ember ilyenkor? És mit tegyen? Mikor ott a mi tankjaink lánctalpai tapossák agyon az embereket és az emberiséget. Mikor szétlövik a szabadságot és az igazságot, s mi itt nem merjük kinyitni a szánkat. Ott az alatt a zászló alatt tiporják le az embereket, amelyik a mi fejünk felett leng, az alatt a zászló alatt, amely egykor a szabadságot jelentette...

Mindezt nem tudom magamba fojtani, s ha sokáig nem is írok, ne haragudj. Tudnunk kell élni, barátságot tartani, szeretni, dolgozni, de tudnunk kell meghalni is. Igaz, mi már be vagyunk idomítva mindenfajta értelmetlenség elviselésére, de ezeknek az ezreknek és millióknak a vérét már soha senki nem fogja tudni lemosni rólunk. Nem csak Magyarország népét gyilkolták meg, de vérbe fojtották a mi zászlóinkba vetett hitet is. Ebben mások a bűnösök, s ha valaha majd engem és sok más, hozzám hasonlót vádolnak, Te, Dzidra, ne higgy nekik.

És az új könyv másmilyen lesz, ha egyáltalán lesz, ha össze tudom magam szedni, amit nem hiszek.

Forró kézszorítás,

Ojārs